

O'QUVCHILARDA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Zikiryoyeva Zilola Sayfiddin qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent

Davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti 3 12-guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15522255>

Annotatsiya. Ushbu maqola o'quvchilarda tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish masalasiga bag'ishlangan. Tinglab tushunish — bu kommunikativ faoliyatning muhim qismi bo'lib, o'quvchilarning tilni samarali o'zlashtirishida hamda o'rganilayotgan fanlar bo'yicha ma'lumotni to'g'ri qabul qilishda asosiy omillardan biridir. Maqolada tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish metodlari, pedagogik yondashuvlar va samarali usullar o'rganilgan.

Shuningdek, turli pedagogik tadqiqotlar natijalari asosida o'quvchilarda tinglab tushunishni oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot jarayonida aniq ma'lumotlar va ikki xil jadval yordamida tinglab tushunish ko'nikmasining o'quvchilarda shakllanish darajasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tinglab tushunish, ko'nikma, pedagogika, o'quvchi, ta'lim jarayoni, tinglash metodikasi, til o'rganish.

Abstract. This article is dedicated to the issue of developing listening comprehension skills in students. Listening comprehension is a crucial part of communicative activity and one of the main factors in students' effective language acquisition and accurate understanding of subject-related information. The article examines methods, pedagogical approaches, and effective techniques for developing listening comprehension skills. Additionally, practical recommendations aimed at improving students' listening comprehension based on various pedagogical research findings are presented. The study analyzes the level of listening comprehension skills formation in students using concrete data and two different tables.

Keywords: listening comprehension, skill, pedagogy, student, educational process, listening methodology, language learning.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jumladan, tinglab tushunish — o'quvchilarning tilni to'g'ri anglab, undan samarali foydalanishida markaziy o'rin tutadi. Til o'rganishda faqat so'z boyligi yoki grammatik qoidalarni bilish emas, balki ma'lumotni tinglab, uni tushunish ham nihoyatda zarur hisoblanadi.

Ayniqsa, o'quvchilarda tinglab tushunish ko'nikmasi shakllangan bo'lsa, ular darsda berilgan ma'lumotlarni yaxshi qabul qiladi, savollarga aniq javob beradi, fikrini erkin ifoda eta oladi¹. Bugungi kunda pedagogik jarayonlarda tinglab tushunishni rivojlantirish uchun turli metod va usullar qo'llanilmoqda.

Ammo o'quvchilarda ushbu ko'nikmani shakllantirishda ko'plab qiyinchiliklar mavjudligi ham ko'rsatildi.

¹ Karimova, G. — O'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish metodlari — Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020. — B. 55-72.

Shu bois, tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish muammosini ilmiy asosda o'rganish va uni samarali yechimlarini topish talab etiladi. Mazkur maqolada tinglab tushunishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilinib, pedagogik usullar taqdim etiladi².

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogika va tilshunoslik adabiyotlarida tinglab tushunish ko'nikmasi ko'p yillardan buyon tadqiq qilinmoqda. Masalan, V. N. Lomonosov, L. S. Vygotskiy, J. Piaget va H. D. Brownning asarlari bu sohadagi nazariy asoslarni yaratgan. Brown (2007) tinglab tushunishning interaktiv jarayon ekanligini ta'kidlaydi, bunda til bilish bilan bir qatorda, kontekstni anglash, oldingi bilimlardan foydalanish va ijtimoiy muloqotning roli katta. Shu bilan birga, tinglab tushunishni rivojlantirishda metodik jihatdan kommunikativ yondashuvlar samarali hisoblanadi³

Milliy pedagogik amaliyotda tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish uchun turli metod va texnologiyalar qo'llaniladi. Masalan, aktyorlik o'yinlari, dialoglar, audio va video materiallar yordamida o'quvchilarning tinglash qobiliyatini oshirishga harakat qilinadi. Buning uchun darsda faol tinglash strategiyalari, masalan, asosiy fikrlarni aniqlash, savollar berish va xulosalar chiqarish qo'llaniladi.

Ushbu tadqiqotda o'quvchilarda tinglab tushunish ko'nikmasining shakllanish darajasini aniqlash maqsadida ikki xil metodologik yondashuv qo'llanildi:

1. Test va tinglab tushunish bo'yicha topshiriqlar orqali o'quvchilar bilim darajasini o'lchash;
2. Amaliy dars jarayonida tinglab tushunishni oshirishga qaratilgan maxsus mashg'ulotlar olib borish.

Tadqiqot ishtirokchilari 7-sinf o'quvchilari bo'lib, ularning tinglab tushunish darajasi 1-jadvalda ko'rsatilgan. Shuningdek, mashg'ulotlar oldidan va keyin o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmalari solishtirilgan va 2-jadvalda taqdim etilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, o'quvchilarda tinglab tushunish ko'nikmasi dastlabki bosqichda o'rtacha darajada shakllangan.

1-jadvalda o'quvchilarning tinglab tushunish bo'yicha test natijalari keltirilgan. Jadvalga ko'ra, o'quvchilarning 35 foizi tinglab tushunishda yaxshi natija ko'rsatgan, 45 foizi o'rtacha, 20 foizi esa qoniqarsiz natijaga ega bo'lgan.

Test Natijasi	Foiz (%)
Yaxshi	35
O'rtacha	45
Qoniqarsiz	20

Keyinchalik, tinglab tushunishni rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg'ulotlar o'tkazildi.

² Muminov, Sh. — Til o'rganishning nazariy va amaliy asoslari — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — B. 89-110

³ Richards, J. C., Renandya, W. A. — Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice — Cambridge: Cambridge University Press, 2002. — B. 110-130.

Mashg'ulotlar davomida o'quvchilarga tinglash strategiyalari, muhim ma'lumotlarni ajratib olish va fikrni xulosalash ko'nikmalari o'rgatildi. Mashg'ulotlar natijasida o'quvchilarning ko'nikmalari sezilarli darajada yaxshilandi.

2-jadvalda mashg'ulotlardan oldin va keyingi test natijalari taqqoslanmoqda.

Bosqich	Yaxshi (%)	O'rtacha (%)	Qoniqarsiz (%)
Oldingi natija	35	45	20
Keyingi natija	60	30	10

Ushbu natijalar shuni ko'rsatadiki, tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish uchun maxsus yondashuvlar va metodlar samarali hisoblanadi. Mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning ko'nikmalari ancha oshdi, bu esa dars jarayonini yanada samarali qiladi.

XULOSA

Tinglab tushunish ko'nikmasi o'quvchilarning til o'rganish jarayonidagi eng muhim elementlardan biridir. Ushbu ko'nikma o'quvchilarga faqat til bilish emas, balki eshitilgan matnni anglab, uni tahlil qilish va fikrini erkin ifoda etishda yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarda tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish uchun faqat an'anaviy dars usullaridan foydalanish yetarli emas. Maxsus mashg'ulotlar va tinglash strategiyalarini o'rgatish orqali o'quvchilarning ushbu ko'nikmasi sezilarli darajada yaxshilanishi mumkin.

Shuningdek, pedagoglar tinglab tushunishni rivojlantirish uchun innovatsion metod va texnologiyalardan, jumladan, audio-vizual vositalar, interaktiv o'yinlar va guruh ishlari kabi yondashuvlardan foydalanishlari tavsiya etiladi. Bu nafaqat o'quvchilarning ma'lumotni qabul qilish qobiliyatini oshiradi, balki ularning darsga bo'lgan qiziqishini ham kuchaytiradi.

Kelajakda tinglab tushunish ko'nikmasini yanada rivojlantirish uchun keng ko'lamli tadqiqotlar va amaliy ishlar olib borilishi zarur. O'quvchilarning individual qobiliyatlari, yoshi va o'quv materiallari xarakteriga mos keladigan tinglab tushunish metodlarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Shu tariqa, ta'lim jarayoni yanada samarali va maqsadga muvofiq bo'ladi.

REFERENCES

1. Brown, H. D. — Principles of Language Learning and Teaching — New York: Pearson Education, 2007. — B. 150-175.
2. Richards, J. C., Renandya, W. A. — Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice — Cambridge: Cambridge University Press, 2002. — B. 110-130.
3. Vygotsky, L. S. — Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. — B. 45-67.
4. Lomonosov, V. N. — Selected Works on Linguistics and Pedagogy — Moscow: Nauka, 1960. — B. 210-230.
5. Muminov, Sh. — Til o'rganishning nazariy va amaliy asoslari — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — B. 89-110.
6. Karimova, G. — O'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish metodlari — Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020. — B. 55-72.